

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

13 APR 2011

ՓԱՆՏՐԱՆԻ Գ. ԵՐԱՐՈՒՆԱՅԵԱՆՆԵՐ

Ա.

ՏԱՅԸ ՄԻՐԻԿ ԱՆԴԵՆԸ

Գաղտնիության կրկնաձևը և պարզաձևը
մեկ պար

Սայն դրոս կը շնորհ օրինակներն անվաճե և՛

Ա. Գ. ԵՐԱՆՆԵՐԻՍ.

Հայկ. Տպ. «Արմու»

1901

ՅՅԻ. 33
Ե-26

05.09.2013

67531

5-26

Չօն խորին յարգանաց

Առ

Մեծանուն Պ. Գաբրիել Սունդուկեանց ի յիշա-
սակ անկողաց համակրանաց զոր ցոյց տուաւ
նա 1865 - 1867 թուականներուն ի Տփղիս, մեր
քաղաքական գործունեութեան օրջանին:

Թ. Յասուլեանեան

45209-64

1860 ի վեջերը հիմնուած էր Կ. Պօլսոյ Արեւելեան Հայկական Բասթանը, երբ եւ, ինչ յետոյ, ՕՂի Մարտ 27 ին ընտրեց ղեկավարական աւարեգը: Այդ երջանիկ բուականէն ի վեր, անցած են 40 տարիներ, տառապանքի, զրկանքի, եռանդի, յուսալից փորձերու, բարոյական ու նշխարական ճագնապներու, հետաւոր երկիրներ քախառելով՝ առանց երբեք կասեցնելու հայերու պատճառ գեղարուեստիս փեռու նամբուն վրայ: 40 տարուան գործունեութեանս փորձով կ'ուզէի պարզել շարժողութիւնները հայ բասթանի տառապանքի: Առաջինն ու զլիաւորն է այն սովորաբանը, որուն ազդեցութեան տակ ապրած են հայ բասթանագիրներուն շատերը, տեսարան հանելով՝ դիւցազնակն դարեւն դեպքեր որոնք բնու չեն շահագրգռեցնելու սերկայ սերունդն ու անոր կեանքը: Ուրիշներն ալ, որոնք սակաւաբն չ'են, իրենց ուժը տալով սասկ օտար բասթանագիրներ ընտրելու, նախ ու շարժողուն եռանդներով պսակեցած են, հայ արտին ու ըլլածանքներուն հետ երբեք չ'ստացող ներապացի բասթանագիրներու երկեր օտարներու բարեբերով ու կիրքերով լի, ու այսպէս ծառայելով լոկ կուտ կուտ լացնելու եւ խրկեցնելու ժողովուրդը աւանդական ու օտար հիշմանով: Ասկայն բասթանի հայերը՝ զան սեղծած են իրենց դպրոց հասարակութեան, բարուց ու հալախակրթութեան: Ու այդ պատճառի հանն արները՝ տրուական են հին Յունաստանի, քախանցելով դարու ոգին եւ ներկայացնելով ոչ քե անցեալի օտար պսակներ, այլ իրենց ծախանակակից անցներն ու կիրքերը:

Բասթանի իսկական նշանակութիւնը խորապէս գիտցողներ եղած են ազգին մեջ, որոնք նստախորձեր տուած են նոր կեանքի հաղուած նիւթերով նոյնացնելու հայ բասթանը, ինչպէս. ոլբացեալ Նար Պէլի Արաբականի, Գուրեանի Բասթանը, Պարոնեանի Ասաւնաբոյժը, Պ. Ա. Զօպանեանի Մուր խաւերը, որոնք բասթանական հիւսուածքի տեսակետով ինչ ինչ բերութիւններ ունենալով հանդերձ, ոչ նուազ բարոյացուցիչ ու հալախակրթիչ կրնան ըլլալ բեմի վրայ յանախ խաղաւելով,

բայց ցաւ ի սիրտ այսօր դերասանագետներուն սնունդներուն մեջ պահուելու դասապատճառն են:

Ուրեմն ինչո՞ւ այս նորոգիչներուն ուղին չ'ընեն նոր հեղինակները, երբ իրօք փախախտ են օգտակար երկեր արտադրելու: Չէ՞ որ բացարձակօրէն հիշօք է քե՛ հայ դերասանը կրնայ աւելի կատարել դերը իր ցեղի բեմակրթին, փառապան, փօշային, ծախաւարարին, գողողին, խեղդին. քան քե՛ Հանրի Ե. ի, Գաբրիէն, Լորտի, Պարժուազի, Գօնքի, Եւալն. բայր ներսպան չէ՞ որ միշտ իր կեանքին կը հալե բասթանական նիւթերը. ինչէ՞ն է որ դարեւ կ'անցնին ու դարձեալ կը լիւրին Շեյքսպիր, Շիլլեր, Կեօքե, Մօլլեր, Կօլտօնի եւն. չէ՞ որ ստեղծ իրենց ազգին ու դարուն կեանքը հայելոյնցնելով նամբաւ քաղած են: Ոչ այդքան պիտի ծանրանայի նոր քարգանձներու վրայ, երբ բնիկ բարեբուն վերածին իրենց ընտանները, որով աւելի օգտակար եղած պիտի ըլլային:

Այս հարեւանցի տեսութիւնը քրտախայ բասթանի վրայ, քող չ'սխալեցնէ բասթանագիր սերունդը, քանի որ, անդին, Կովկասը գեղեցիկ հակապսակեր մը կը ներկայացնէ. անոնք շատ լաւ ու շատնց հասկըցած են գաղտնիքն ու նշանակութիւնը բասթանին, ինչպէս են, անուանի Պ. Բ. Զեյնեան, Ա. Երիկեան, Մանդրինեան, Մաղինեան, Սալթանեան, եւ Տիկնայի, Սօփիա, Ելիաբեք, Քեքեվան. իսկայն ուժեր, գիտցած են ընտրել իրենց հարազատ հեղինակներուն, Սաւրուկեանցի, Տ. Գրիգորեանցի, Օհաննեսեանցի եւ ուրիշ տալանաւոր գրողներու երկերը որոնց կը հետեւին ցարդ տեղուն դերասանք, եւ տեւ եղած են այսօր նարաշէն հայ բասթանի մը:

Ահա այս սկզբունքն առաջնորդուած՝ ուզեցի հրատարակել համրահոշակ Պ. Գ. Սաւրուկեանցի «Օսգան Բերրովիչի եւ կե կեանքումը» կատարապար հետեւողաբար վերածուած Պօլսոյ հայ սովորի կեանքին: «Տար Միրիկ անդեկը» անունով: Յուսալով քե՛ բասթանագիր սերունդը պիտի հաջակեր սոն նախախորձ ձեռնարկս, որոշած եմ հետզհետէ լոյս հանել Պեպօ, Եւաղարալա, եւ ուրիշ անհան գործերը պատկառելի բասթանագետ հեղինակին: Արշալի հալըր է ինձի, 40 տարուան գործունեութեանս վրայ աւելցնել նախ բասթանի սերը վերածարձած ու տարածած ըլլալու արդար հարստութիւնը:

ՏԱՅԸ ՄԻՐԻԿ ԱՆԴԷՆԸ

Կասակախաղ երգախառն եւ պարախառն մէկ արար

ԱՆՁԻՆՔ

ՏԱՅԸ ՄԻՐԻԿ	Մրգավանառ
ՍԱԿԱՅԷԼ	Դժոխսի Պեճը
ԲԵՀԵՂՁԵՐՈՒՂ	Դեւերու իշխան
ՊԱՐՍԱՄ ՕՂԼՈՒ	Քարածախ
ՀՈՂԱԹԱՓՃԻ ՉԱՏԷ	Հասառու
ՇԱՆԹՈՒՔ	Տոմսավանառ
ՕՎՍԱՆՆԱ	Միրիկի կիճը
ՌՕՋԻԿ	” աղջիկը
ԲԲԱՐ ՏՈՒՏՈՒ	Դայեակ
ՊԱՊԱ ԱԳՐԻՊՊԱՍ	Մանալ
ԹԱԿՈՍ	Խաղախոլ
ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻ	Փասսարան

Մեղաւորներ, Դեւեր, Պարոյ Ոգիներ, Եւայլն.

Եղելուքիւնք սեղի կ'ունենայ Դժոխսի մէկ պասթօ-
գանը, եւ Միրիկի երեւակայական տունը, Պոլիս, Չըգ-
սալըն Թալը, եւ ընդհանուր աշխարհը:

ՏԱՅԸ ՄԻՐԻԿ ԱՆԴԷՆԸ

Կասակերգութիւն մէկ արար

Թասերաբեւը կը ներկայացնէ Դժոխսի անուէրի
բերան մը, անոր առջեւ ցանկ մը (բառաւազլըզ) ուրկէ
անդին չանցնուիր մինչեւ որ Սադայէլ չգայ: Աջ եւ անեակ
զարհուրելի պակերներ եւ սեղ սեղ, նմանապէս, ա-
հարկու արձաններ դրուած, որոնց երկուքը, սեսարանի
առաջ:

ՏԵՍԻՒ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՍԴԱՅԷԼ, ՍՍՏԱՆԱՅՔ, ՊԱՐՈՂ ՉՍՐ ՈԳԻ-
ՆԵՐ. (երբեմն կ'երեւան եւ կ'աներեւորանան,

ՏԱՅԸ ՄԻՐԻԿ. (Բոց եղած դուն մը սասա-
նաներէ քաշկոսուած՝ հազիւ ազատուած) Պէ՛,
եռմուրըճախնե՛ր, Եախաս ձգեցէք պէ՛, ի՞նչ կու-
ղէք ինձմէն. (սասանայք եւ չար ոգիք սեսակ
սեսակ աղճուկներով անոր չորս կողմը կը պարեն
եւ յանկարծ կը դարբին.) Օ՛խ. հէլէ՛, պէ՛...
աղէկ ամա սա սատանի փիճերը վո՛ւր պէրին
ինձի, (չորս կողմը նայելով) պապաներնուդ հո-
գուն՝ ըսէք, հոս մարդ կը տիմնայ քիմ... կը
լեզգուի նէ՛, (ի իրը քաշելով) նասըլ ալ վիս հոտ
կուգայ կոր. նէֆտի հո՞տ է ի՞նչ է. մարդ հոս
թիւնէֆէս կըլլայ պէ, սա պապային օսկոնը ա-
նիծած տեղը ինչ խտար ալ տաք է (գրպանէն
խիս մեծ եւ կարմիր քաշկիկնակ մը հանելով՝ որ
կուանսակը կախուած է) ծօ՛ սա պոյ մահրըմա
չէ՛ տէօչէկիս չարչափով սրբեմ՛նէ ֆայտա չունի.
տաքէ՛ տա՛ք. սա պիւթիւն ծովին ճուրը վրաս
թափեննէ պաղչկելիք չունիմ... հայ ճանընա...
պէ պապամ, սա ի՞նչէ՛ ճիվէրս ալ կէրի կոր.

ինամբ օտքի վրայ կենալու է... (գեհեհե գոյն յ-
գոյն սասանաւեր խնդարոյ ցասկելոյ կ'երեւան,
անգաւ մը շարքը կը դառնան, խնդրէն աներեւոյր
կ'ըլլան.) Ծօ՛ ածապա էրս՝ ծէ աս՝ չէնէ անսած-
ներս խօրթլախ չ'ըլլա՛ն, ճիւղ ճիւղ ալ սասանայի
կըլմանին հանած վարածները. (ասրասխած աչս
կող՛ աչս կող՛ կը պրօքթի արձանի մը առջեւ
կանկ կառնէ. արձանը գլխոյ կը բարեւե Միւրիկը)
Վ. անասրէր, սաղ է հզէր պէ. (արձանը գլուխը
կ'երեւցնէ) Աստուծայ պարին. քէֆդ աղէ՛կ է,
(կրկին գրախը կ'երեւցնէ արձաւնը՝ Միւրիկ ապշած
արձանիկն) Ծօ լեզու չունի՞ս... պապանծունն
զարաբիւ՛ հզեր էս... ծան հանէ պէ մարդ.
քէֆդ աղէ՛կ է... ինտոր էս կըսեմ... քէֆին էյի
մի՛. պօնօղաիէդ... քալի մէռա... (արձանը
անշարժ կը կենայ) անֆօլ, քահպէ օղլու սէն-
տէ (կը մօտենայ ուրիշ արձանի մը). Ծօ՛ ասնը
հոս ի՞նչ պիտոր բլլան ածապա... քարե պարսն
աղա. ինտօ՛րէս աղէ՛կէս... պապայիդ ճանը կը
սիրեննէ տուն օղլուն խօրթլէ պէ... էս հոս
ինչո՛ւ եկայ... (արձանը գլուխը կը շարժէ)
հայ կէչմիշի դընալը, մեղքն ալ կայ նէ չինլինքդ
ըլլայ... պէ պապամ պէնի իլէ էլլէնիեօ՛ բնարն.
պան մը ըսէ... չէնէ լեզուդ մկները կերած են
վարսա... (արձանը մէյ մ'ալ կողքունէ կը մնայ
անշարժ) Ծօ աս ալ ախլօիդ է... (ոսկերք գե-
սիկը կը գարնէ) Ծֆ, հիմա լաթլամիշ պիտ ըլ-
լամ պէ', հայ կէչմիշի... մեղա՛յ մեղա՛յ, ս'ըր
պէրիք ինձի պէ... աս չախային սօնը լէ՛դար հայ
հոգիներնուդ ճուստան... հիմա քան մը պիտոր
ըսեի քիմ, (սասանաւերը գալոյ՝ ուրսիս գուարը
կ'երգեն ջոռ կողմը պարեղոյ եւ փոփրիկ սասա-

նաւերն ալ ուսերն վեր կը ցասկեն.) Ծօ՛ խէն-
դեցար ի՞նչէ. միտքիքի գաւակներ... (նեմեր-
նուն փախչելոյ) ի՞նչ կուզէք ինձմէն ախպա-
բիկներ... թո՛ւ, Ծօ՛ ինչ ապուր կերայ, ասնը
ի՞նչէն իմ ախպարիկներս կ'ըլլան կոր քիմ:

ԱՍՏԱՆԱՅՔ. (Թոյոսելոյ) Հապա՛. ախպա-
բիկ չեզա՛նք մի... (կ'երգեն):

Ախպարիկն ախպար, ախպարիկն ախպար,
Հոս կեցածիդ խասար, ախպարիկն ախպար.

ՄԻՐԻԿ. Ծօ՛, փեճ օղլու փիճեր. նե՛րտէն
նէրէյէ ախպար կըլլանք կ'ըր:

ԲՆՃՆՂԶ. Ինչո՛ւ չէ... չէ՛քի ասկէց վերջը
մէկ տեղ պիտի ապրինք... ախպար էզանք կը-
նայ...

ՄԻՐ. Ծօ՛, խելքերնիդ կատա՛ւն մի կերաւ.
մէ՛նտէպուրներ, ձեզի հեա ի՞նչէն պիտոր կենա՛մ
էզէր, ասնքի թիմարխանայի խենդ պիտոր ըլ-
լամ քիմ, չօլուխ չօճուխ թոյրում... ան աղ-
ւարիկ թուրֆանտայի, ձուկի, թուրլանայի ա-
լըլէրիշ ձղեմ պիտոր ան... ձեր քոյր պիտոր
կենամ էզեր... (սասանայի կեղևակիսն ծիծաղ).

ԲՆՃ. Ի՞նչ չօլուխ չօճուխ... ասկէց վերջը
մենք էնք քու չօլուխ չօճուխդ...

ՄԻՐ. Աւհա՛... (Փոփրիկ սասանաւերը նորեն
կուգան ուսերը կը ցասկեն.) Մեզայ տէր, մեզայ
Աստուծա՛մ. (երեսը կը խաչակնէ, սասանայ
խնդրէ ուսերն վար ցասկելոյ կաներեւոյրս-
նան) Ո՛ւֆ փիճերը հէլէ վախուցինք... աս
փիտերան նայէ, մէյմալ էլեր չօլուխ չօճուխդ
մենք էնք կըսեն, ամեն թօմֆ պէ', հայտէ',
խրսր՛ ախրապա ալ կ'ըր պարեմ. ձեննէթ քաշ-
կընլարը:

ԲՅՀ. Հէլպէ'թ

ՄԻՐ. Ծօ' ինչէ'ն...

ԲՅՀ. Անոր հաճար որ դուն մեռար, մեղքե-
րուդ հաճար քեզի դժոխք խրկեցին...

ՄԻՐ. Մեռա՛յ մի'. ծօ' նէ՞ տէմէք մեռար:

ԲՅՀ. Հապա՛, ասկից վերջ դժոխքի բաժինն
էս դուն...

ՄԻՐ. Մեռա՛յ հա... (շարոյ) վա՛խ Օվսան-
նաս վա՛խ... ալ չ'պիտի տեսնեմ քու լուսունկայի
պէս սուռաթա... պապայիտ հոգուն ըսէ իրա՛ւ
կրեսս չէնէ շախայէ. էյի՛ ամա ինտո՞ր մեռայ,
կերած խալթը նայէ սվոր... հէմ էյէր քիմ
մէռած էմ նէ, ընտո՞ր կըլլայ քիմ, հիմա քեզի
հեա կեցեր կը խօրաթեմ կոր.

ԲՅՀ. Ա՛տ խօրաթողը դուն չես...

ՄԻՐ. Եէտիյի հալթա պապ... ծօ' խեղդիս
պաները կրեսս կոր, ինտո՞ր ես չե՛մ... իշտէ
ես մանավ տայր Միրիկն էմ նէ. ա՛ տանկալախ...

ԲՅՀ. Դուն հիմա տայր Միրիկին հոգին էս.

ՄԻՐ. (Խեկոյ ու իւերառ ակոյիս ասրիս վա-
զելոյ) Վա՛յ պաշումա, հիմայ հասկցայ, փիս էթ-
տիք պիր չուվալ ինձիլի տէմէք, ասկէ ետե,
Ստամպո՛լը, Խու՛միաբո՛ւս, Պալըխխանա՛ս, Էմին
էօնլի՛նն, ձուկի մեղաթները չ'պիտի՞ տեսնամ հա՛.
(կոչայ).

ԲՅՀ. Ալ ատոնք մուցիր.

ՄԻՐ. Է՛յ վախ, հէր պիր շէյ պիթաի տէ-
մէք. պարո՞վ մնաս աշխա՛րք, պարո՞վ մնաս Ստամ-
պո՛լ, Թարա՛ պեա, Ալամա՛ նա. թէրաղիս տիրէմ-
ները նոր չինե՛լ չ'տայի՛ պարէմ... քիչ մը պա-
կաս էր ամա՛ հիչ պէլլի պիլէ չէր. 100 փարա
տամկայի փարա նոր ավէր էյի, պարէ անով

սիֆթահ մը ըրած ըլլայի... զավալը Օվսան ա-
ճապա ի՛նտոր կը հալիս կը մաշիս կոր... խեղճը
էրիկսիզ ի՞նչ պիտոր ընէ... ալ տեսնելիք չու-
նիմ հէ'.

ԲՅՀ. Ինչո՞ւ չէ... մէյմը սանկ նայէ (յան-
յարձ սեստրակի խորէն վարագոյր մը կը բարձ-
րանայ),

ՊԱՏԿԵՐ ԵՐԿՐՈՐԻ

(Միրիկիի սակ մեկ սեկեակը կ'երեւայ, ուր
նսած եւ սեւեր հագած, կիկը աղջիկը եւ ուրիշ
սգաւոր կանայք, ճրագներով վստուած Միրիկի
դագադիս ետե.

ՕՎՍ. Վա՛խ եավրում... ա՛խ Միրիկս ինձի
սասնկ անտէր անտիրական վո՛ւր ձգեցիր տէ կա-
ցիր... քա ամենական պէտքերս աղւոր աղւոր կը
հոգայիր, Միրիկ ճան... պատներեսիս ինձի ծկե-
ցիր Միրիկ ճա՛ն... քա ամեն շարթու պաղնիքներ
կը խրկէյիր Միրիկ ճա՛ն... քա ինտոր թէմիզ
թէմիզ կը հագցնէի. հիմա սե հոգերուն մէ՛ջը...
աղւոր՝ մէրա Միրիկս, ս՛ւր ես, քա ս՛ւր...

ՄԻՐ. Հոս եմ հո՛ս քա Օվսան, անուշիկ կը-
նիկս... մեղք էս... ինչ խտար պօռաս կանչես
մաղերդ փետտես նաֆիլէ ֆայտա չունի ալ. կի-
տէն կէլմէզի աշխարք նէմ ալ՝ անուշիկս...

ՕՎՍ. Վախ եավրում, քու դացած երկան
ճամբուտ մեռնիմ, Միրիկ ճան... ա՛խ, ա՛խ
Աստուածածին. էս ի՞նչ մեղք կործեցի քիմ՞ Մի-
րիկս ինձի պաղչլամիշ չըրիր... ա՛խ Միրիկ, վախ
Միրիկ. ի՞նչ ըսիր տէ առ խտար օրէ մօռցար ինձի
տէ կացիր, քա ինչո՞ւ ըրիր, ինչո՞ւ ըրիր աս
պաները ինձի:

ՄԻՐ. Սիրտո բարչա բարչա կ'ըլլայ կոր.

ՌՅԶ. Վա՛խ, աղապատ վա՛խ...

ՕՎՍ. Ո՛վ գիտէ հիմա էրկինքը աղւոր հրեշտակներուն հետ էլէնմիշ կ'ըլլատ կոր.

ՄԻՐ. Պարտէ պանա սոր... մարդ մարդու հալէ չիյտէ կէս գիշերուն ժամ կը կանչէ...

ՕՎՍ. Մօրս թարթիպշային պարէ պարե մը օլտուն ըրէ. Ռօղիկը նշանելին ըսէ. հէմէն լուսերուն մէջը պառկի, կտիրտէ իմ տեղս անոր ձեռքերը պազ պարէ:

ՄԻՐ. Ես տէրա չունիմ տէ ան պիտար վրնտուն տէր ս'վ կիտէ ան ս'ր ճէհէնէմին պուճախնէ հիմա... հէլէ քի կիտիկս, մօրը պէս ինձի ալ անմեղ աղապար մարդ պէլէնմիշ ըրերէ, չիտէրի գժոխ քին քիւթիւկը պիտի ըլլամ, միլաղիմ կը պէրլէյէմ կոր:

ՏԵՍԻՆԻ, ԵՐՐՈՐԳ.

Նոյն, կը մտնէ յոգնած Բարս.

ԲԲԱԲ. Ա՛խ ս'ւնի, քա առ ի՛նչ խտար շունչանորդի ճամբա է չխաղընէ մինչուկ հոս, պարէմ վերախփէններդ քիշ ըլլայ... քա մարիկ իրիկվրնէ պիտար գայի եա՛. էկան կանչեցին շունչանորդիները, էրկու չօճուխ առի... յոգնած դադրած սօլախս կտրած ինքզինքս հոս նետեցի...

ՌՅԶ. Քա հէլէ մէյ մը հալերնիս հաւցար Բարս տուտու:

ԲԲԱԲ. Հա իրա՛ւ... վա՛խ Միրիկս, վա՛խ... պարէ ձանց հանէ տէ լսեմ մէյ մը. Միրիկ, Միրիկ ձան՝ արեւոյ մեանիմ... քա մէյ մը դար-

ձար աչքդ տէ, սա հալերնիս նայէ. արունէ աչքունը կը թափենը կոր Միրիկ ձան քա քէշկէ ես քու տեղը մեանէի.

ՕՎՍ. (Սգաւորաց հետ շարյ) Օ՛հ. օ՛հ. օ՛հ.

ՄԻՐ. Քէշկէ... ճըպըպըկ պէ՛... առանկ ալ եուճարճախ կիտիկ. ծօ՛ ինտար ալ սուտ կուլայ կոր. աղլիանս աշխարք կալու օրը մինչուկ չըխասալընէն տուն բերինէ ճամբան բազարըխով արունէ քրտինք թափել տուտ ինձի ան օրը, կլիսիս բացած օյինները մօռուց անցաւ, հօ՛շ սատէ ինձի չէր ըներ եա՛... ասըլ գժոխ քի խարճը տեսա՛ր մի. ես անոր քով հրեշտակ եմ պէ՛... ԲԲԱԲ. Աղա՛ւր Միրիկս, ինձի պէս անմեղ Միրիկս...

ՄԻՐ. Կաճաց ըսէ մարդ չը լսէ. հաւատացող կըլլայ պէլքի... ծօ՛ մուցաւ անոր ասոր աշխարք բերած փիճեքը մեռցնելը... պաղըսիին ալ ծանր չելլայ տունին մէլ տէյի, աֆիճոտվ քնացընելը. հիմա ելեր ինձի պէս աղապար կըլլայ կոր... ի՛նչ գժոխ քի պէրէ քէթ է եա՛.

ԲԲԱԲ. Քա ինձի պէս շիտակ խօսող, թէմիլ ալըլվերիչի... արեւոյ ս'րեմ հիմա հերշտակներուն մէլը կ'ապրի կոր...

ՄԻՐ. Եկա՛ւր տէ դուն ալ համը առ... հօշ էնիտէ սօնունտա դալիքդ այտեղ է... դուն ալ ինձի պէս հրեշտակներուն համը կառնես պապամ... ամա սփոր շաշմիշ կըլլամ կոր քիմ, սա կիտիկս աղլիկս ի՛նչ է նէ հախով կուլան կը մըրկին. ամա սա կէշմիշի գընալը Բարսը աճապա ի՛նչ օյին ունի հանելու... հա՛ իրաւ աղլիկս էկէր հատեր է եա՛ խառնուղ չունի, որք է... ս'վ կիտէ հիմա անոր համար խեղքովը մօռուտվինաներ,

ինչեր կը ծէվէ կը կարէ կոր քիմ: առ սուր լա-
ցերը ույտուրմիշ կընէ կոր... աշխարքնիքէն ա-
րունա կը խմէր տէ, պէլլի ալ չէր ըներ կէօյա.
ա՛խ մէյ մը սս ծեռքս հոն էրկննար տէ մալե-
րէն քաշէի հէմէն քովս առնէի... (վեկեկն վարա-
գոյրը կը գոցուի. Միրիկ կը վալէ Բեհեղգերու-
ղիւն.) աման ճիվէրդ ծռի՛մ պագնեմ, մէյ մ'ալ,
մէյ մ'ալ պէ... հա՛յ վա՛խ, կնկանս ըսելիքներ
ունէի սա եու՛մուրճախը սէպէպ եղաւ. անոր տալ-
միշ էղայ. թէվէքէլլի չէ քիմ, «պիր քէօթիւ-
նին եէտի մահալլէյէ զիանը վար» կ'ըսեն...
(սասանայք կը խնդան սեսակ մը գոռու՛նով) հա՛.
հա՛. հա՛. հո՛. հո՛. հո՛:

ՏԵՍԻԼ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՄԻՐԻԿ ԲԵՆԵՂՉԵԲՈՒԴ, ՍՍՏԱՆՍՅՅՐ

ՄԻՐ. Սա ճէննէթ խաղընիներուն նայէ
զէվզէնմիշ ալ կ'ըլլան կոր... ա՛խ զա՛ւալլը
կնիկս, խեղճ Ռօզիկս, ալ ծեղի տեանելիք չ'ու-
նիմ, իշոէ ասխտար էր... ա՛հ, դուք հոտ, ես
հոս էրվինք խաւրուլմիշ պիտոր ըլլանք... սանքի
սա երկու աշխարքնալ մուհաննէգ աշխարք է
էղեր (կուշայ) ա՛խ, ա՛խ. ախ ընելով ախ ճիերս
պիտոր էրէվայ... աման պէ, ալ հիմա պիտոր
խղդուիմ սա կազի քիւքիւրտի հոտէն. ի՛նչ խը-
տար ալ քէսկին քէսկին քիթս կը մտնէ կոր (կը
կազայ).

ԲԵՆ. Ձարար չունի, ալըմիշ կ'ըլլաս.

ՄԻՐ. Ծօ՛ աս հոտին՝ ինտօ՛ր մարդ ալըմիշ
պիտոր ըլլայ.

ԲԵՆ. Հապա տահա վար ի՛նչաս, ի՛նչ պիտոր
ըսես:

ՄԻՐ. Իրա՛ւ պէ. ասկէց տահա կէշ տե՞ղ ալ
կայ.

ԲԵՆ. Հէլպէթ, մէյ մը տես. (ցոյց տաւ ծ
կողմէն կրակ ու բոց կ'ելլէ, ներսը սասանայք,
մարդիկը կը քաշփոսեն)

ՄԻՐ. Ամա՛ն Աստուածածին, ճէհէննէմը ա՛ս
է հէ՛... վա՛խ վա՛խ, վո՛ւր մնաց ան աղւորիկ
Քէհասահանաս, Թաշտէլէնը, Ալէմտաղիս, Չըր-
վըճը՛ն, Չամըճա՛ն, հապա Պօղազ Իչի՛ն, Պօղազ
Իչի՛ն:

ԲԵՆ. Տահա ի՛նչ տեսար որ, ասոր պէս տա-
հա ի՛նչ (վեկեկն ի մեկ) բաներ պիտի տեսնաս...

ՄԻՐ. Ինձի նայէ՛, պապամ... ի՛նչ կուզես
կուտամ քեզի, ինձի ասկէց ճզլամ ընել տուր:

ԲԵՆ. Ի՛նչ ունիս քիմ՞ ինչ պիտի տաս, աշ-
խարքին զէնկիւններուն մալը մեկալը պիլէ ա-
մենաալ մերնէ դուն զաթը ի՛նչ ունէիր քի, հի-
մակ ի՛նչ ունենաս...

ՄԻՐ. Ծօ՛ չ'ըսես Մըսըրին խազնէն ալ հոս
պիտի կայ:

ԲԵՆ. Հէլպէթ, ատեն մը ծեռքէ ծեռք անց-
նելէն վերջը էն սօնունտա նորէն մեսքեանը
հոս է.

ՄԻՐ. Վա՛յ հալընայ էօյլէ իսէ, քի՛մ պիլիր
ամենքիս ալ ի՛նչ պատիճներ պիտի տան...

ԲԵՆ. Դուն մի՛ վախնար, դուն անանկ հա-
խով վասարկած քիւֆլիւ ոսկիներ չ'ունիս, ա-
զօթք ըրէ քիմ սա տարեէն էկար, անոնցպէս-
ները հոս շատ չէն կար քի՛. հոս՝ պակաս տուող՝
սուտ խօսող, փիս գողերուն տեղնէ. անոնց շատ

պատիժ չեն տար...

ՄԻՔ. Է՛յ իմ սիճիկս ի՞նչ պիտոյ ըլլայ, ըսէ պապայիտ հոգուն...

ԲՅՆ. Ստիկայ Սաղայէլին գիտնալու բաննէ, ա՛նա գիտնալս քու պատիժդ մեծ պիտի չըլլայ, շատ շատ՝ օրը հեղ մը մէյ մէկ քէքճէ խայնար խալայ բերնէդ վար կը լեցնեն. պէլքէ, պաշի պաշի ալ կրակէ խաղանը գնեն...

ՄԻՔ. Աղային պատշիչ մը տուէ՛ք... ծօ՛ կէջ միջի գընալը. աակից տահա ի՞նչ մեծ պատիժ կ'ըլլայ պապամ... հէմալ, ա՛ պառտալ, նէֆէս չառած կը մեռնի՛մ նէ...

ԲՅՆ. Ի՞նչ կ'ըսես տայը Միրիկ, հոգին հիշ կը մեռնի... հոգին անմահ է նէ՛:

ՄԻՔ. Ծօ՛ սահիճ իշին պիժա՛ք Միրիկ... ես աս հոտերուն չեմ տիմնար կար տէ... տահա զիեսատէին ինտո՛ր պիտի տիմնամ քիմ... (կուրայ) աակէց կէջնալ կայ հա՛:

ԲՅՆ. Հապա՛... իշտէ տես. (մեկէն դժոխ- քի՛ն քերսնը կը բացուի, բոցերուն մեջ ան- նեղի պահերներ կ'երեւան)

ՄԻՔ. (Չարհուրած գետի՛ն կիշնայ) Ա՛նան պէ՛... (աստուայի վրայեն կը ցատկոսեն, կանաց կանաց ուշի կուրայ) Ծօ՛ նէ՛ խոի կէօրտիւլիւմ... հայ անասընը պէ՛... աժտէրնէր, տասը կլխանի օձեր, կրակ, ալէֆ, վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, ա՛խ Սուրբ Արմաշ, տուն սղորմէ... (կանաց կանաց ոսֆի կեղէ). Ծօ՛ իշտէ խուրչուն հալեցնելու խաղանը խայնա՛նիչ կըլլայ կար... ծօ՛ ծօ՛. աս, ի՞նչ է. ո՛վ ըսես մէջը կայ, նօհուտի պէօհրիւ- ճէի պէս քրմիքու քրմիքու խայնամին հետ կըլիս- նին, պաճախնին, ճիվէրնին, մէյ մը տար վեր

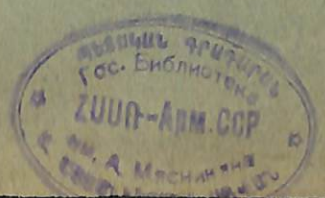
մէյ մը տար վար կիշնան կելլան կոր... ա՛յ ա- ման երվեցայ պէ՛... (դառնալով Բեկեղզերու- դիւն.) պապայիդ ճանը կը սիրես նէ... աս կրակը քիչ մը անդին քշել տուր (աստուան խեղալով կրակիւն վրայեն կ'անցնի, բոցը կը մեղմանայ). ա՛խ, սըվոր պաճախը երվէր մէյ մը... աս ի՞նչ է, սատանաները խաղանին կլօխը անցած քէք- ճէնէրը ծեռ քերնին. տէ պապամ կը խառնեն կոր. էլլողին խաֆային կինչեցնեն տակը կը քշեն կոր չամաշիւրի եփոցի պէս... ց՛ք, ց՛ք, ց՛ք. կիտէս քի 40 հաղար մարդ մէկըմէկու վրայ մէջը նետեր ու տակէն կրակը ավեր, Խաակեղի քէրփիճխանան է սանքի... ծօ՛ անդին ալ պաշխա խաղանի մէջ, խալայ է խուրչին է ի՞նչ է կը հա- լեցնեն՝ մարգերուն՝ որին պերնէն, որին ան- կածէն կը լեցնեն կոր... ախպար աս ի՞նչ է... տիլ իտտէր քիմ թարիֆ էլծսին... վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ. ի՞նչ պաներ է պէ՛... ինսանները կիտնան քիմ անդէնը ասանկ պատիճներ կան... պիւ- թիւն էօմիւրներնուն մէջ մեղք չեն կործեր, ժամսըզ աղօթքսըզ չեն մնար...

ԲՅՆ. Հոս ալ խելօք չ'կեցողները հոն կը նետեն.

ՄԻՔ. Ի՞նչ խալթ ընեմ տէ խելօք պիտոյ չ'կենամ պապամ... աս ի՞նչ է այտեղ ճանանչ- ներ ալ կան... ծօ՛ աման պէ, պիղիմ պապա Ագ- րիպպա... տայը սէ՛նմիսին...

Ա.Գ. Ես էմ, տայը Միրիկ. պարով էս է- կէր... (զրուխ մը կ'երեւայ):

ՄԻՔ. Վա՛յ. հօշամէտի... ծօ սէնի արդար պիրինի պիւր խոիմ... ան էտեկնդ ո՛վ է... կողերու պէօճէկն ալ հոս է էղեր... կեցի նայիմ

ի՞նչ էր անունը, հա՛, Թաղիկ. ծօ՛ ս՛ էնմիտին
Թաղիկ... (ուրիշ գրուխ մը կ'երեւայ)

ԹԱԳ. Պիզիմ չօլուկ չօճուգտան նէ հապէր
տայը Միրիկ.

ՄԻՐ. Դուն անանց համը ի՞նչ կիտես, հա-
փըսխանային մէջ մին տէրըդ, խումարխանային
մէջ իսկէմրիդ չիւրիւթմիշ ըրած ատենդ՝ անանք
հարցուցած ունէ՞իր քիմ, հիմա ինծի կը հար-
ցընես կոր. (մեկուսի) սվոր նայէ կէօյա չօլուխ
չօճուխի խաորը կիտցողներէն է. զաւալլըները
անօթի ծարաւ... նիհայէթ ի՞նչ ունէր չունէր,
խումարին մէջ խայլ ընելուն պէս... հոգին ալ
խայլ ըրաւ. տեսա՞ր մի քիմ... ասը անոր տեղնէ
հոս... պէ՛, ճամճի օղլուն ալ հոս է եղեր, ա-
նոր ալ հախնէ... Սամաթիան տակն ու վրայ ը-
րաւ. ծօ՛, ծօ՛ ատ ինչե՛ր կընեն կոր. վա՛յ, վա՛յ,
սա էփ էկած խաղանին մէջ կը խոթեն կը հա-
նեն կոր. կիտես քիմ ճէվիդ սուճուխի է, չէնէ
մուսխանան մու՛մ կը շինեն կոր... պէ ճանըմ
ա՞ս ալ մի հոս է եղեր... ծօ՛, ասիկայ Ֆուխա-
րէներուն պան պաժնող մէմուրէր նէ. (աւսա-
նայիկն) պէ պապա՛մ. կողերուն՝ մարդասպան-
ներուն՝ աշխարքը տակն ու վրայ ընողներուն
հախն է ըսենք հոս կը շարչարէք... սա Հաճի Ա-
ղան, ինչո՞ւ էք պերէր հոս... աղքատներուն՝
տեղ, եուրտ չունեցողներուն՝ եօրղան եաթախ,
հաց, փարա տաղըթմիշ կընէր... հասըլը հախսըլ
պաներնիդ շատ է վէսէլամ...
ՄԱՍՍ. Դուն անանկ կիտես. ողորմութիւն
ողորմութիւն ամա որի՛ն կուտար... ո՛ր տեղ
աղւոր կնիկ, աղւոր աղջիկ մը կար նէ, աչքը
խածածին. սանկ տուլ Ֆիլան, անոր կուտար

պաղիտին ալ՝ իրեն վար կը դնէր, ըրշ տիւմա-
նիին մէկը:

ՄԻՐ. Աս տեղ խալթ ըրիւր, մարդը 50 տա-
րեկան մարդ է պէ:

ՄԱՏ. Զաթը ատանկները մարդ կը խառեն
եա՛... նա՛, մէկնալ սա հօղաթափճի զատէն չէ՞
մի, ինքզինքը ամենուն բարի կը ցուցնէր... ա-
մա, կէօղլիւկին տակէն աղւորները ինտո՛ր կը
ղատէր... անոր ալ տեղը հոս հաղըր է... շատ
չ'քչեր՝ էնի սօնու հոս տեղի ապրանք է, բարեսէր
անուն ալ հանած չ'ըլլայ պարէ.

ՄԻՐ. Է՛յ, սա Սաղաթիկ աղա՛ն... Ժամա-
սէր աղքատները նայող... (աւսոր գրուխը կերե-
ւայ):

ՄԱՏ. Իրեն հարցուր մէյ մը նայի՛նք...

ՄԻՐ. (Եկողիկն) Պէ՛ ա՛ պապամ դուն անխը-
տար աղեկութիւններ կ'ընէիր նէ...

ՄԱՂ. Ա՛հ, ինտոր ըսեմ սխալեցայ... աղ-
ջիկս քիչ մը չիւրքինճէ էր, էրեսը քիչ մը բաս-
թըլս պօյա Ֆիլան քսել տալով մէկուն գլուխը
հանեմ տէյի՛ մեծ ալ թրախումա պէտք էր՝ կեղծ
մէօհիւրներ շինելով ան ու սա ինծի պարտական
ըրի:

ՄԻՐ. Սահի՞ մի պէ...

ՄԱՂ. Իչտէ սա կտոր մը բանին համար ինծի
հոս լայլիս տեսան, սանքի աշխարհիս մէջ ամեն
հարուստ հախով վաստկած ըլլային պարէ, ա-
ռանց չորթելու, առանց յափշտակութեան, հա-
րիւրին երկուքէն աւելին ցցուր. շէլէնկ տէյի
գլուխս թախմիշ կ'ընեմ, (կաւերտուրպանայ):

ՄԻՐ. Սանքի շիտակ է, ըսածը... խեղճ
Սաղաթիկ, ամա որու՛ն մտքէն կ'անցնէր... ց՛ք,

ց'ք, ց'ք. աս ի՛նչ է. Մղտեօին ալ հոս է եղեր
... ծօ՛ աս ամեն արդար գիտցածնիս հոս պի-
տո՞ր... (գեհնէն գրոյս մը կ'երեւայ) պէ ատամ
դուն չէի՞ր քիմ քիւմէ քիւմէ տունիդ առջև պէք-
լէյող աղքատներ ունէիր:

ՄՂՏ. Հա՛ ամա, մէկ ոսկի առաջւրնէ փոխ
կուտայի դործի կս'կսէին... վերջը տարուէ տարի
Ֆայիղ Ֆայիղի վրայ կը դնէի. կէնէ ոսկին ասկի
էր... պաղիսին ալ միւֆլիզ կ'ելլար...

ՄԻՐ. Ամա ըրիր հա՛, հա՛. ինտո՞ր կ'ընէիր
քիմ ֆարխին չէին երթար:

ՄՂՏ. Ատոր եօլը կիտէյի (կաներեւորս-
նայ):

ՄԻՐ. Անանկ է նէ քաշէ՛, հախդ է եղէր.
չօք շէյ, չօք շէյ...

ՍՍՏ. Տայը Մերիկ, ի՛նչու կը զարմանաս,
ատոր պէս հաղարներ կան. իլլէ դաւառներու
հողատէրանց մէջ. իւրքիւթմէյինձէ այլմազ...
աշխարքին մէջ անանկներ կան որ, անուննին
բարեգործ հանած են, ամա ըրած բարիք անու-
նով դործերուն տակ, ի՛նչ ճանաւարութիւններ
պահուած կան քի, դարերով այստեղ կերուին կը
մրկին. կուզե՞ս քեզի աշխարքը ցուցնեմ... դէպ
ի վար նայէ. (դէպ ի ներս կը նայի):

ՄԻՐ. Ծօ՛ աս ի՛նչ է, աշխարքին ամեն կող-
մը կ'երեւայ կոր. ծօ՛, ծօ՛ սա իշտէ՛ Շանթուքը
չէ՞... մեծ տալովէրայի մը մէջ էր, ֆըռըլ-
տախ մը դարձուց, գողցածն ալ ծեռքէն առին
հէմ ալ վունտեցին. ատեն մը խահվէճիի ուշախ
էր, օր մըն ալ խասապ եղաւ, պակաս տալով
ալ պիլէ պաց տուաւ. խահվէճի՛ տիշճի՛ օյինճիին
պիլէ օյին ըրաւ. քանի մը աղջիկներու արունը

մտաւ, հիմա ալ սիւրիւմ սիւրիւմ սօխախները կը
չափէ, միւհէնտի՛ղ է. ծօ՛, ինչ փիս մարդիկ ալ
կան սանքի սա մունտառ աշխարքին մէջ...

ՍՍՏ. Նայէ՛ սա ալ Պարսամ օղլուն է, ա-
ղէկ գործի մէջ է, ամա, չօճուխութեանը տակը
վրան բաց աղքատի տղայ էր... դրացիներն տղան
պիտոր մտնար աա գործին, պապան ֆըրըլտախով
մը նետեց ատիկա, տեղը իր տղան դրաւ հիմա,
ղէնկին է կըսուի ամա... անոր ասոր մալը զապթ
ընելու մէջ ալ վարպետ, տահա ինչե՛ր կայ խօ-
սելիք ատոր վրայ, ամա... ուրիշ անգամ էր-
կան բարակ կը պատմեմ, հօշ էն սօնու գալիքը
հոս է...

ՄԻՐ. Ծօ՛, հիչ ումիշ չես ըներ, ինքզինքը
նաղիք, միլլէթին եարարմ ընող կը ցուցնէ...
ատանկ կէշ մարդ է հէ՛.

ՍՍՏ. Հապա՛, ձեր աշխարքը անոր պէս քա-
նինե՛ր կան որ սատանաներուն չարըս կը հագցը-
նեն... հագուած սքուած օյինպաղներ (անդիս
դառնաշոյ) սա խաղանին քովը կեցողը կը ճանչ-
նաս... աշխարքի մէջ ի՛նչ մեծ անուն ձգած էր
... հարցո՛ւր նայինք.

ՄԻՐ. Ծօ՛ էս սա մարդը ճանչնամ պիտոր...
Պէյօղլու կը նստէր, ետէն առջևէն խեղճ մար-
դիկ կախուած էին, կործերնին կը լմնցնէր...
մեծ տուներ ունէր, կէցիր նայիմ. ի՛նչ էր ա-
նունը, Հարեան, Սուրեան, Արօնեան, սանկ պան
մըն էր... ամա՛, դէշ ըսողներ ալ շատ կային
սանքի:

ՍՍՏ. Եկո՛ւր քիչ մըն ալ սա կողմը նայէ,
հոս դալու համար մէրտիվէնին օտքնեն սպասող-
ները, սա կը ճանչնաս. ատոր կ'ըսեն թաղական

Համբակ ալա. ֆրսաթ մը ինկաւ ձեռքը, ազդին ստակը ուտելու, բարեգործութիւն ըսելով լաւ մը զէնկինցաւ, ատանկներ շատ... սա անցնողն ալ դատաւոր մըն է... առաջները մէկ քանի նշանաւորներուն դատերը շիտակութիւնով տեսաւ, վերջը ճամբան ծռեց. շատ դատերուն տէրերը՝ քէսէները՝ դատերով մէկտեղ կերաւ... սա՛ ալ ավօգաթ Ալլահիլէրտին է. ի՞նչ տուներ փճացուցած է դիտե՞ս. ածէմ խրլըճը, երկու կողմէն ալ կը կարէր. ատեն մը վատ պաշտօն մ'ալ ունէր, վերջը մարդու կարգ անցաւ նորէն հողին ան է. ան խտար վաստկեցաւ քի դիրնալով դիրնալով օր մ'ալ բաթլամիչ պիտի ըլլայ, ծածարունները բերնէն պօռթկայ պիտի նայէ՛ նայէ՛, հալա դատաւորին հետ պողալ պողալի կուգան. պիր թիւրլիւ բայլաչմիչ չեն կրնար կոր ըլլալ (կ'աներերուրանայ), կը ճանչնա՞ս սա ալ ձեր թաղէն է...

ՄԻՐ. Ծօ՛, պու նէ՞ (երկու ձեռքերը ծռնկերուն զարնելով) պարօ՛ն աղա ինչո՞ւ ճամբադ ծռեցիր... եաննըչ եօլա կիտիօրսըն. օխտը հեղ էրուսաղէմ կացիր նէ... ա պապա՛մ:

ԽԱՐ. Իբաւ է տայը Միւրիկ. ետքը սատանան փորըս մտաւ...

ՄԻՐ. Կամայ խօրաթէ՛ կը լսեն...

ԽԱՐ. Իշտէ ատիկայ փորս մտաւ, ախպարս մեռնելէն վերջ, մէօհլըրը գողցայ տէ, սուտ գիր շինեցի, անոր միրասը ամենը իմ վրաս դարձուցի. միրասխօրները խեղճ էղան, աչդին ալ կտակը. ես ալ հարուստ էղայ:

ՄԻՐ. Պէլատ կտեր էս իշտէ (կ'աներերուրանայ) աղէկ աչքդ ալ չեն հաներ հողիդ հետ:

հիմա էրվէ քիմ սորվիս... (գեղեցիկ կիև մը կերելու) ծօ՛, էս սա կնիկը կը ճանչնամ, պաղի դունէն ալըչվէրիչ կ'ընէր ինձմէ. չօք չէ՛յ, բէն-ճիրէն նստած անմեղ կնիկ մը կըլմանէր, ինծի նայէ՛, տիկի՛ն հանըմ: հրամանքդ ի՞նչ ըրիր քիմ՞ քեզի հոս պերին...

ԿԻՆԸ. Ես ինչ գիտնամ, շատերուն պէս ես ալ էրկանս վրայ ուրիշի մը հետ քօռթէ ըրի, սիրեցի:

ՄԻՐ. Ա՛, պերան փոխի հիլլէթ... հիմա ալ կրակը սիրէ, ան տահա տաք է. (կերքայ, ուրիշ Տգեղ կիև մը կ'երելայ.) հրամանքդ ինչո՞ւ պուրբմիչ ըրիր նայինք, տիւնեա կիւղէլի... չ'ըլլա՛յ քիմ տուն ալ էրիկդ եախօտ սիրականդ խաբեցիր:

ՏԳԵՂԸ. Ա՛խ, ինտո՞ր ըսեմ, երկուքն ալ (կ'աներերուրանայ):

ՄԻՐ. Անանկէնէ օխտը խաթ տակը կնա... ծօ՛ ի՞նչ պուտալա էն էղէր սվոր սիրողները. ամմա միտէ ունին էղէր... (ուրիշ գեղեցիկ կիև մը կերելու) շառ հագուած) կէցիր նայիմ սա ան չէ մի՞... մատա՛մ, հրամանքդ ի՞նչ ըրիր քիմ, դուն ալ էրիկդ մի ծղեցիր...

ԿԻՆԸ. Իմինա շատոնց մեռած էր... ինծի ծղած հարստութիւնը աղքատներուն տասը խաթ տոկոսով կուտայի. մէկն ալ չէր շահեր ինծի կ'անիծէին...

ՄԻՐ. Տոկոսը ի՞նչ պիշիմ մեղքէ՞ քիմ:

ԿԻՆԸ. Ինչպէ՛ս մե՞ղք, տոկո՞ս ֆայ՛լը

ՄԻՐ. Ասոնց ալ վերջը ֆաիզճի կ'ըլլան. աղէկ ամա, զէնկինութիւնդ չէ՞ր օգտէր քի անոր ասոր սիրտը էրեցիր:

ԿԻՆՆԸ. Ի՞նչ պարագ խօսք, հասցա էս ի՞նչով պիտի ապրէի, ինձի պէս տահա ինչե՛ր ինչեր կան. իշտէ էշքան, Սուլթանան, Մարգրիտ, Մեմ-տուհը, Զիւմրիւթը, զէ՛նէր ասոնք ամենքն ալ հոս են. աչքդ օսկոռօ, հէմէն աչքդ ինձի տեսաւ, (կ'աներտնորանայ):

ՄԻՐ. Դուն ալ կնա՛ ի հուրն յախտենից առաջ պէսներով պիտի լեցուի տօսիւքը, (ուրիշ մը կ'երտնայ գոխարկով) վա՛յ տօրթօռ... դուն ինչո՞ւ պաշտօնի ըրիր նայինք. պէլքի հիւանդներուդ հախովը չ'նայեցար, չէնէ վիզիթագ կըտրողի մը խըյանէթութին մը՞ ըրիր...

ՏՕՔ. Շատերը մահէ ազատուած են... շատերն ալ իրենց պատերուն քով սխալմամբ խըրկած եմ... վերջերն ալ երկու բան պատահեցաւ... չ'ըլլար աղէկ էր, եղաւ ալ. մէկը իմ վիզիթաներս չ'տուաւ՝ չ'տուաւ՝ ուրիշ բժիշկ բերաւ, ես ալ ֆրսաթը գտայ սխալ դեղ մը ավի անդիի աշխար խըկեցի. ուրիշ մ'ալ պարտքը չը տալու համար, տուն տուն պարտեցաւ տիրւօմ չունենալս յայտնեց. այդ միջոցին էր ձեռքէս խաղա մը ելաւ, կառավարութիւնը բանտարկեց:

ՄԻՐ. Ամա գէշ բաներ ըրեր էս պէ՛...

ՏՕՔ. Տէ՛ տէ՛ քու հէքիմդ ալ շատ չ'քշեր կուգայ, սանքի ան շատ աղէկ մարդ է, քեզի սխալ դեղով էճէլսիզ հանողն է (կերքայ):

ՄԻՐ. Վա՛յ պապայիդ օսկօռ... հէլէ մէյ մը հոս գայ տէ խօղերնիս փայ կ'ընենք... ծօ՛, հիմա միտքս կուգայ կոր քիմ հանած վարածը, միտէս էքշիմի ի՛րըլլար կոր տէ կերածս սինտիրմի չէի կրնար կոր ըներ տէի՛ ինձի սըթմայի իլած չ'տա՛յ մի կէջմիշի դնա... մեղա՛յ քեզ... հիմա

պան մը պիտոր ըսէի քիմ, մեղքն ալ կայ նէ շինլիբը ըլլայ... ինախնա է, ինչ խառախաղայ է. ծօ՛ պիտի ճաթեցնէր առ հապէրը, երբըզը ալ չ'ըլլար պարէմ. հայ սատանան տեսնայ դատաստանդ պէլէ քիմ մէնտէպուր հէրիֆ. ծօ՛ պէնտէն նէ՞ իստերտին քիմ... տէօրթ պաշը մամուր կ'ապրէի կոր... ա՛խ մէյ մը ճանկս իյնար թալուսի պէս պօղմիշ կընէի... ծօ՛, ծօ՛ աս ալ մեր թութղունճի էզաճին չէ՞ մի, հա շէօյլէ, օ՛խ բահաթցայ հէլէ, անիծածը ձեռքէն դար նէ թախսիմի ճուրին պարտախը հէմէն հէմէն 50 դուրուշի պիտի կլլեցնէր, քանի բէնկ եալըզը հապ ունէր անիծածը, թող քաշէ քի սորվի պէ պապամ՝ աս ի՞նչ խտար մարդեր տեսայ պէ՛, շուրասը վար քի... ես ալ հոս եմ ամա, աս խտար քէսկին խապահաթլըներուն նայելով իմինս չըրնըս չէ քիմ, թէքնէ պիլէմ չ'ըլլար:

ՍՍՏ. Եկու՛ր տահա ինչե՛ր քեզի ցուցնեմ, նայէ՛, վերտիվէնին սօքը նայէ՛ լեցուեր էն, մեր ընկերն ալ ետէն կը քշեն կոր:

ՄԻՐ. Ծօ՛, ամա հա՛ շատ են, կիտես քիմ կործ մը լըմնցունելու կերթան կոր, ասոնք խալըպը խըյաֆէթլի էն ամա, աճապա ներսիթիւնին ի՞նչ չարչամպա պաշարի է:

ՍՍՏ. Կը նայիմ քի, դու ալ սատանայի չափ հասկցող ես էզեր, իշտէ ասոնք ան տեսակներէն էն քի, պալը խեւքէն պակաս միամիտ մարդիկներ իրենց գործիք կընեն. ան ապուշներն ալ քէօրքէօրինէ անոնց կը հետեին, գործը եալտըզը կը ցուցունեն, մարդիկը կը դուգրուին. անուննին պաշտպան, գործող, կը հանեն եազլան, միշ կըլլան, կէօյա անոնց գործը տեսածի պէս,

նոր տեսակ առուտուր .՝ է:

ՄԻՐ. Ծօ՛, պիղիմ գօմշու պապա Արթին իւէ տէլի Ասատուր կիպի չըսե՛ս. է՛յ սանքի ասոնք ինչ պիտի ըլլան քիմ:

ՍԱՏ. Սաղայելը անոնց համար նոր պատիժ պիտի մտմտայ:

ՄԻՐ. Հա՛ սանկ ըսէ, լայրինաւ ան է. Պրէ՛, պրէ՛, պրէ՛ ասոնք ալ ուրիշ, առը խովանիի պէս ետև ետևի, ծօ՛ ինչ խատար ալ էն. Մարգար, Տիգրան, Մամբրէ, Սիմոն, Մեսրոպ, Խաչիկ, Թիւթիւնճին, Յակոբը:

ՍԱՏ. Տահա կուզե՛ս քիմ ցուցունեմ:

ՄԻՐ. Զէ՛, չէ՛, մեռելներուդ հոգուն վազ անցիր, եւ մտորճախը տեսնէ անոնց էրէսը, ա՛ պապամ աշխարքը մարդ չէ մնացեր հոս է էկեր. աղէկ ամա արքայութիւնը ո՛րին համար շիներ էն, հոն կացողը ո՛վ է քիմ:

ՍԱՏ. Հաղարէն մէկը. անոնք ալ խեղճ աղքատներէն, է՛հ պաղի բարի ունեւորներ ալ կան, ամա փէք նատիր:

ՄԻՐ. Ծօ՛, անոր համար մամս ամեն իժիր կըսէր. Գրիստոս ըսերէ քիմ, տէվէն ասեղին ծակէն խօլայ կը մտնէ, նէ թէ քիմ մեղաւորը՝ Արքայութեան տուռնէն. խօշ ես ինչեմ քի, իմին ալ պանս բուսած է սանքի, աճապա կրնամ սըկէց ճղամ ընել, (Բեհեղղեքոտիկն) ինծի նայէ, աճապա Արքայութիւնին ճամբան ո՛րն է.

ԲՆՀ. Ատիկայ աս կողմը կիյնայ:

ՄԻՐ. (Մեկուսի) Նասը՛լ օրվիշմիշ ըլլալու է, (բարձր) սա քու սաղայելդ է՛ ինչ է, պարէ գնա ըսէ քի եամ՝ էկեր կը պէքէյեմ կոր, ինչ պիտի ըլլայ նէ ըլլայ:

ԲՆՀ. Էմիր էֆէնտիֆին, անխտար բանելը աչքովդ տեսնելէդ ետքը, էլէրես ինծի ալ խաբելու, խելքովդ սըկէ պիտի կծկես հա՞:

ՄԻՐ. Վայ շունչանորդի, ինտոր միտքս դիտյաւ. թէվէքէլլի չէ քիմ խելացի մարդուն սատանայ է կըսէին:

ԲՆՀ. Ա՛խ, գուք բիրբիրներ, ի՞նչ մալ էք, սատանաներուն չարբի հագցնել կուզէք, վա՛յ ան սատանային քի ձեզմէ կը խաբուի, մենք շատ անգամ առտուները կը տեսնէինք որ շատերը տուներէն ելած ատեննին, երեսնին ժամու պատին, երեք բերան (հրաժարիմ) ՚ի սասանայէ եւ ա՛մենայն խաբէտրեկէ նորս) կըսէին. հիմա մենք պիտի ըսենք. (հրաժարիմ) ՚ի մարդկանէ եւ ա՛մենայն խաբէտրեկէ նոցա):

ՄԻՐ. Իշտէ էյի եա՛, հրաժարէ ինձմէն տէ էլի մէջէն. ես ալ Արքայութիւն էրթամ պարեմ, անտեղ քեզ համար չէֆաաթճի կըլլամ, պէլքիմ քու մեղքդ ալ պաղլլամիշ կընեն տէ նորէն հրեշտակ կըլլաս:

ԲՆՀ. Գուն խենդէս, քեզ ո՛վ կը թողու. հեմ անկից ներս դիւրի՞ն է մտնելը:

ՄԻՐ. Հա՛ իրաւ տէվէին մասալը մուցայ:

ԲՆՀ. Հեմ ալ իմ ձեռքէս քեզ կը ձգեմ մի՞, ես պիտի ներկայացնեմ քեզ՝ որ պարդեւս առնեմ:

ՄԻՐ. Էօյլէ շէյլէր տէ վար, ծօ՛, պու նէ՛, հո՛ս ալ մի ըզվաթ կայ եղեր, ա՛խ, սուրբ Գեւորք տուն ողորմէ, մէյ մ՛ալ նետէ ինծի աշխարք, էօմրիւս մէջ հեզ մ՛ալ մեղք կործեմ նէ, պօյնրմ՝ զըլտան ինճէ տիր, նա՛, գանրմ՝ շէօյլէ ազսըն:

ԲՆՃ. Ատիկայ խելքէդ հանէ՛, (աստիկ փայլ-
չակ որոս եռնի, կրակ) աէ՛, հազըր էղիբ. Սա-
գայելը կուգայ կոր. (յանկարծ տեսարանին խորը
կը բացուի դժոխի բերան մը կ'երեւայ, Սա-
ղայել գահի վրա հեծած, սասանայ ավենայն
փառաւորութեանը կը բերել:

ՏԵՍԻՒՎ ՎԵՐՁԻՆ

Նոյնի, Սաղայել եւ Սասանայի.

ՄԻՐ. (Զարհուրած կծկած կը դողդոջայ) Ա՛հ.
տէր մի՛ գարձուցեր զերեսս քոյ ինձմէն.

ԲՆՃ. Անդին կայնէ՛, անդին. ան քեզի կը
կանչէ... (սասանայ կը խոնարհի ծռնկերը
ոսկերը կը սրագնեն,) ծօ՛, զէ՛հէր աս ալ աս տեղի
Խայմարամնէ, աճապա ինձի համար քի՛մ պի-
լիր...

ՍԱԳ. Է՛յ. բերէք հոս ատիկայ...

ԲՆՃ. (Միրիկի բերէն քաշելով) Ահա ո՛վ
Սագաէլական բարձրութիւն, աս է շոռօլուպճի
տայի Միրիկը...

ՄԻՐ. Ի՛նչ ապուր կերաւ, հիմա լաղապս
ըսել պէ՛տք էր մի. (խոնարհելով) տէ՛ր Սա-
գայել, ի՛նչ կուզեն ինձի պէս խեղճ էսնափէն...
ես ի՛նչ մեղք ունիմ.

ՍԱԳ. Ի՛նչ մեղք մի՞. ան ո՛վ էր որ օրը հա-
ղար անգամ, ստեղծողի սատանայի անուններով
քիւֆիր կընէր, հոտած փոտած բաները ծախս-
լու համար Աստուածները երկինքները վար
կառնէր:

ՄԻՐ. (Նախ մեկուսի) Ծօ՛, աս հանած վա-

բաճները վճարկէց ալ կիմանային... (բարձր)
տէր Սագայել, մի՛ հաւատար, սատանաներուն
ույտուրմափօնէ աս. (սասանայ կրֆի կ'ել-
չեն.)

ՍԱԳ. Հոս ա՛լ մի սուտ կը խօսիս.

ՄԻՐ. Տէյէլիմ քի՛մ ատ կիւնահին տէրնէմ.
պաշխա ի՞նչ եմ ըրեր քի՛մ, կը չարչարէք ինձի...

ՍԱԳ. Ի՛նչ ըրիր մի՞. թերազին ձեռքդ ա-
ռած ժամանակ մոռցար որ, պզտիկ մատերովդ,
կըլըռքի լեզուին կը դպչէիր, ամեն տուածիդ
երեքին մէկը պակաս էր.

ՄԻՐ. (Մեկուսի) Ծօ՛, պապանըն, սյունլար
պաշը ուճուճոտ՛մը ըտըլար, անանկէնէ Մըսըրին
մանալները հոս չ'պիտի սղմին. տէ՛ր Սագայել
բան մընէ եղէր է պաղամ, ատ մեղքին ալ տէրն
էի ամա, ամեն իժիր խօստովանանք կ'ըլլայի.
Աստուած եալընը մեղք չունի, ամենքնիս ալ
հողեղէն էնք:

ՍԱԳ. Իրաւ է կը զղջայիր, ամա քեզի տրուած
ապաշխարանքի օրը լըմնալուն պէս. նորէն
պակաս, փոտած բաներ տալով՝ աս ան կը խա-
բէիր:

ՄԻՐ. (Մեկուսի) Ծօ՛, ասոնք պիւթիւն պիւ-
թիւնէ մեղաւորեն քի, սատանա եղեր են. ի՛նչ
հախ ունին ինձի...

ՍԱԳ. Ի՛նչ կը մումուսս քիթիտ տակէն.

ՄԻՐ. Քեզի համար աղօթք կընեմ կոր քի
նորէն հրեշտակ ըլլաս տէյի:

ՍԱԳ. Քեզի հիմա կը հասկցնեմ հոս ալ սուտ
խօսելը.

ՄԻՐ. Ծօ՛, իրաւ ասոնք մինէճիմ ըլլալնին
պիւթիւն պիւթիւնէ մոռցայ.

ՍՍ.Դ. Ատիկայ էրկու հեղ վառած կրակը
դրէք. (Միրիկ կը դողայ) երեք հեղ ալ էփած
խուրչունի մէջ լողցուցէք, չիւնքի հոս ալ կուզէ
սատանաները խաբել, շատ չէ. օրը մէյ մէկ
քէքճէ ալ հալած խալայ բերնէն վար լեցուցէք,
յետոյ ձգեցէք որ քիչ մը էլէնմիջ ըլլայ.

ՄԻՐ. (Մեկուսի) Ի՞նչ էլէնմիջ ես, ա՛յն տէր
Սաղայել, արևդ սիրեմ. ծովի օտքիդ տապան-
ները պագնեմ:

ՍՍ.Դ. (Սարսաղիւղի ճայնոյ) Սո՛ւս, կարէ՛
ձանդ. (Դժոխիքի զանգակը ահռելի ճայնոյ կը
զարնուի, երկու սասանաներ բարձերու վրայ
երկու շփանչան բռնած կը բերելն) աղեկ, առաջ
եկուր, Բեհեզզերուդ. հարկս հասարակաց պար-
գեւս արժանաւորաց, քեզմէն շատ գոհ եմ. դուն
արժանի ես իմ շնորհացս (Բեհ. կը չոփի), ահա
քեզի մի լաւ մանդալ հնձման. որ դիւրու-
թեամբ հնձես մարդիկ՝ անպայման. Ա՛ռ. ճի-
ւազդ Սանդարամետի (ահռելի պատկերով սա-
սանա մը կ'երևայ) այս ալ քեզի իմ պատկերս,
ուրիշները տեսնելով գիտնան, և սորվին հաւա-
տարմութիւնը. ապրիս զօրանաս, չարով վայե-
լէս. լաւն ու վատը մէկ հնձես:

ՄԻՐ. Ե՛օ՛ ասոնք մեր սայէյէն նշաններ
կառնեն կոր, մենք ալ նար աշգընա կերուինք
կոր, չըսե՛ս քիմ էրկու աշխարքն ալ հախարդ,
էօրնէքսիզ է էգեր.

ՍՍ.Դ. Սա նոր ընծային կարգը կատարենք:

ՄԻՐ. Ե՛օ՛ պունլար պէնի տէրտէ՛ր մի ես
բաճազլար. հօշ անոնք հոս ի՞նչ պան ունին.
(Դժոխիքի Բ. զանգակը կը զարնուի, սասանա-
յից երաժշտութիւնը ու պարը կ'սկսի, Միրիկին

շուրջը կը պարեն.) աս օյինը աղէկոր հանեցին.
սիրտիս չարբընթըն կիտես քիմ քիչ մը անցաւ,
Ժօ՛ կիտես քիմ ալ շունչանորդիներուն ըրածը
թպիւր թէատրօյի օյին է. ո՛վ կիտէ պէլքի ա-
սոնք ալ թէատրօճիներէն էն, զէրէ անոնք ալ
խըռլը այախ խապի մը չեն սանքի. հէմէն մենք
չենք կիւնահքեար ես՝.

ՍՍ.Դ. Է՛յ, բաւական է ալ. (Վեկէն խոր
շուրթիւն կը սիրէ, ֆիլ վերջը) ես ամենակարող
Աստուծոյ բարկութեամբ օժեալ Սաղայելս, Դը-
ժոխքի յաւիտենական թագաւորը, իշխանն ու
հրամանատարը, մութ ու խաւարի պաշտպան
ոգին, տէր ու տիրականը, լուսնի լուսաւորու-
թեան, ողորմութեան, ազատութեան, մարդա-
սիրութեան, ամեն բարութեան ու ճշմարտու-
թեան, հակառակորդը, անհաշտ թշնամին.
Ստութեան, խաբէութեան, անօրէնութեան, ա-
նիրաւութեան, նենդութեան, խարդախութեան,
զողութեան, քսակահատութեան....

ՄԻՐ. (Մեկուսի) Աս ի՞նչ է խօստովանանք
կընեն կոր աճապա:

ՍՍ.Դ. Գազանութեան ու մարդասպանու-
թեան, յափշտակութեան.

ՄԻՐ. Անկաճդ խօսի Պարսամ օղլու.

ՍՍ.Դ. Ամեն չարութեան, ամեն լրբութեան,
մղիչը, դրդիչը, ներշնչողն ու առաջնորդը,
սկզբանէ մինչև ի կատարած Աշխարհի հրա-
մայելով կը հրամայեմ ձեզ, չար դւեր, չար վի-
շապներ, չար սատանայք, չար հրեշտակներ...
ՄԻՐ. Մէյէր հրեշտակներուն չարն ալ կայ.

Է՛յ, մեզի ինչո՞ւ այրպլամիջ կ'ընեն.

ՍՍ.Դ. Չար պաշտօն վարողներ.

ՄԻՐ. Կործի կլօխ եղողնե՛ր, ախաճնիդ
խօսի՛ր...

ՍԱԳ. Չար խորհուրդ տուողներ, չար կամք
կատարողներ, ամեն չար զօրութիւն ունեցող-
ներ, տարէք սա սուտ զրուց շօթօլօպճի Միրիկը.
Վասն մեղաց փոխարէն դժոխքի երկրորդ յար-
կը, և ինչ որ քիչ մը առաջ հրամայեցի կատա-
րեցէք իբեհ վրայ. (սեսարանը աւրոյջ կը կարմրի)
անդ եղիցի լալ եւ կրնեիլ աստեանց. (ս ասիկ
կերպով դժոխքի զանգակը երեմ անգաւ կը զար-
նուի.) հա՛, նայինք. (աստեանոյ գոռունով կը
յարիչսակեմ Միրիկը ուտերնուն վրայ):

ՄԻՐ. Վա՛յ, հասէք. եարազմի եկէք քրիս-
տանեանե՛ր, սելիւճի՛նե՛ր, մեզա՛ մեզա՛ մէյ մ'ալ
չեմ ըներ. պապաներնուդ հոգուն ըլլայ. ճան
գուրթարան եօզ մը. . . Միս, սուրբ Արմաշ
հասիր. (ամենը կ'աներեւոյրանան) ծօ՛, հէլէ
արթնցայ. էրած է եղեր պէ՛. ասկէց վերջը սուտ
խօսողին, պակաս տուողին, քիւֆիւր ընողին,
պապաին ճանր. . .

ՎԵՐՁ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0370448